

19 L'OPINIÓ

2013: Eleccions a la italiana

Itàlia és una font aparentment inesgotable de sorpreses. El que va ser denominat el "laboratori polític" d'Europa segueix mostrant una capacitat infinita de recursos, girs, situacions dramàtiques, innovacions, experiments i salts mortals.

Aquesta convocatòria no ha defraudat els observadors de la sempre vibrant política italiana. De fet, des de l'ensulsiada del sistema instal·lat durant la primera república, Itàlia no ha trobat un moment de pau i estabilitat (si es pensa bé, ni en el període aparentment estable de 1948 a 1994 la política italiana va deixar de ser convulsa i sorprenent).

Entre 1994 i 2013 s'han celebrat a Itàlia sis eleccions generals, una mitjana d'una elecció cada divuit mesos, i hi ha hagut nou presidents del consell, a un per any. Les mitjanes, però, són enganyoses. El període ha viscut etapes llargues d'estabilitat. Del 1996 al 2001 no hi va haver eleccions, tot i que la majoria d'esquerra al govern va aportar tres primeres ministres diferents (Prodi, D'Alema i Amato). Del 2001 al 2006 hi hagué el període més llarg d'estabilitat, amb els governs Berlusconi, reafirmats en el poder a les eleccions de 2008, fins a la seva substitució pel govern "tècnic" de Monti el novembre de 2011.

*Ningú
s'hauria de
sorprendre
del moment
actual
d'Itàlia,
vistos els
precedents*

Ningú, doncs, s'hauria de sorprendre del moment actual d'Itàlia, vistos els precedents. Ara bé, la convocatòria de 2013 mostra uns elements de novetat que cal tenir molt en compte.

Les eleccions de diumenge i dilluns passats han vist néixer per a la política nacional un moviment l'abast del qual hores d'ara és una incògnita: el Moviment 5 Estrelles, liderat pel còmic Beppe Grillo, que ha estat capaç d'aglutinar prop de nou milions de vots, convertint-se en el partit més votat d'aquests comicis (a 40.000 sufragis del Partit Democràtic).

L'altre element a tenir en compte és el fracàs de la coalició de centre organitzada al voltant de la figura de Mario Monti, i que comptava amb els favors de l'establishment econòmic del país (i de la Unió Europea), a més d'agrupar dues de les figures més importants del centredreta italià dels darrers anys (Pier Ferdinando Casini i Gianfranco Fini).

Com totes, aquestes eleccions no poden entendre's sense fer esment a la conjuntura, italiana i europea.

A nivell europeu, aquests comicis tenen similituds amb els celebrats arreu del continent en els darrers cinc anys, és a dir des que va esclatar la crisi mundial. En totes els casos se segueix un mateix patró de comportament de l'electorat: descens del suport a les forces tradicionals dels sistemes i aparició amb força d'organitzacions situades a la perifèria del mateix. Ha estat el cas de Grècia, amb l'enfonsament del Pasok i l'ascens de Syriza, a més de l'aparició dels feixistes. Ha estat també el cas de les darreres presidencials a França, on el Front Nacional i el Front d'Esquerres van tenir força suport a la primera volta. En tots els casos s'ha produït un canvi en la majoria governant. És el cas també d'Espanya, on el sistema electoral no permet una eclosió tan evident del vot a les terceres forces (tot i que a l'actual Congrés n'hi ha representació). I també podria dir-se el mateix de les eleccions

autonòmiques més recents, a Galícia (desplaçament del PSdG i del BNG per part de la nova formació de l'esquerra), a Euskadi (amb l'aparició de EHBildu com a segona força) o a Catalunya (on els partits tradicionalment grans del sistema han patit un fort retrocés).

Així doncs, les darreres experiències als països veïns auguraven un cert terrabastall electoral a Itàlia.

Tanmateix, en el cas italià concorrien altres elements singulars que podien fer preveure el resultat final. En primer lloc, la crisi del sistema polític heretada del període de "tangentopoli" que, vint anys després, encara cueja. I en segon lloc, la singularitat de l'última etapa de govern, que arrenca amb la substitució de Berlusconi per un executiu "tècnic", liderat per Mario Monti i suportat per una majoria parlamentària heterogènia. Aquest govern és el que aplicarà l'agenda econòmica de reducció de la despesa pública, dictada pels organismes financers europeus.

Els resultats de Bersani no són bons no tant numèricament com per les expectatives que havia generat

Sembla evident que la manca de legitimitat del govern Monti per aplicar les dràstiques mesures d'ajust i la paràlisi parlamentària durant aquest període han passat factura a les forces implicades, i han donat ales als que, des de fora, s'hi oposaven.

Els resultats electorals així ho deixen veure:

	2008	2013	
cens	47.041.814	46.906.343	-135.471
participació	80,5	75,2	-5,3
votants	37.874.569	35.271.540	-2.603.029
blancs	485.870	395.286	-90.584
Esquerra	13.689.330	10.047.507	-3.641.823
Monti		3.591.560	3.591.560
Berlusconi	17.064.506	9.923.100	-7.141.406
Grillo		8.688.545	8.688.545
altres	4.075.907	1.751.811	-2.324.096

La coalició d'esquerres que presentava Pier Luigi Bersani com a candidat a primer ministre partia amb l'etiqueta de favorita en aquests comicis. D'una banda, l'aparent eliminació de Berlusconi afeblia les possibilitats del centredreta. De l'altra, l'esquerra italiana havia aconseguit una cosa impensable en anys, havia construït una coalició forta i fiable, que conjurava les anteriors experiències d'aliances febles i trencadisses (L'Ulivo de Prodi).

Doncs bé, Bersani ha aconseguit 3,6 milions de vots menys que fa cinc anys (quan el candidat era Veltroni). Dels grups que conformen la coalició, només els ecologistes han aguantat el seu resultat de 2008. El Partit Democràtic ha cedit tres milions de vots, mentre que l'altra part de la coalició (Itàlia dels Valors, de Di Pietro) s'ha presentat fragmentada, de manera que la majoria del seu suport ha acabat a Revolució Civil, una candidatura independent (que no ha aconseguit representació).

Els resultats de Bersani no són bons no tant numèricament (representen el tercer millor resultat de l'esquerra des de 1994) com per les expectatives que havia generat. No és possible saber hores d'ara quins han estat els elements que han fet que la coalició d'esquerres

hagi tingut uns resultats tan pobres, però se n'apunten alguns: d'una part, el suport a les polítiques del govern Monti, i de l'altra, la personalitat del propi Bersani.

Pel que fa al centre, l'intent de crear un moviment polític al voltant de la figura de Monti s'ha demostrat com un gran fracàs, que ha arrossegat a dos dels personatges més influents dels últims anys a Itàlia: Pier Ferdinando Casini, líder de la Unió del Centre, hereu de la Democràcia Cristiana històrica i cridat a refer el gran pol de centredreta que va dirigir la política italiana durant la primera república, i Gianfranco Fini, que ho ha estat pràcticament tot a la política italiana (líder neofeixista, aliat de Berlusconi, president de la Càmera, Brutus particular de Il Cavaliere).

La "llista Monti" ha recollit el suport de 3,6 milions d'electors, un 10,5% dels vots. El grup de Casini ha perdut 1,5 milions del dos que havia aconseguit fa cinc anys, mentre que el flamant projecte de Fini (l'enèsima transformació, aquest cop anomenada Futur i Llibertat) ha recollit una magres 160.000 vots. Sembla evident que l'etiqueta "Monti" ha fet fugir els electors. L'invent (com tant d'altres abans en la prolífica història italiana) no ha funcionat.

Berlusconi és (altre cop) la sorpresa d'aquestes eleccions. No tant pel seu resultat, ja que ha perdut set milions de vots respecte al 2008, sinó pel simple fet de ser allà. Després de la seva renúncia forçada el novembre de 2011, il cavaliere semblava mort i enterrat sota el pes de múltiples causes judicials (ja no eren els típics processos per evasió fiscal i relacions mafioses, sinó processos sobre inducció a la prostitució, fruit de les nits boges de bunga bunga).

Berlusconi ha demostrat en aquestes eleccions que interpreta com ningú el clima electoral i és capaç de donar allò que molts electors esperen. No hi ha misteri, la cultura política italiana li deu bona part dels elements que la conformen. Berlusconi ha estat, a través del seu imperi mediàtic, la persona que ha modelat el pensament col·lectiu dels italians.

Així, el caiman ha sobreviscut al seu enterrament polític i ha estat a punt de ser la força més votada, a uns pocs milers de vots del guanyador Bersani. El resultat de Berlusconi és dolent si es compara amb el 2008, però és molt similar al que va treure el 2006, abans que l'Aliança Nacional de Fini s'incorporés al Poble de la Llibertat i li donés la victòria sobre l'esquerra.

Amb el permís de Berlusconi, el gran triomfador d'aquests comicis és Beppe Grillo. Amb prop de nou milions de vots és la força principal del nou escenari polític italià, no tant numèricament com pel fet de ser l'únic que creix.

Grillo comparteix amb Berlusconi l'oposició frontal a la "solució Monti" i al seu programa econòmic, però a diferència de il cavaliere, el líder del Moviment 5 estrelles és un autèntic outsider de la política italiana, el que li dóna la legitimitat per agrupar a la seva coalició tot el rebuig i el descontentament envers la "casta", com denominen els italians la classe política.

Grillo és fruit de la conjuntura, i com a tal és un element difícil de catalogar. És certament un iman del descontent envers el diktat dels poders financers europeus, per això algú l'ha catalogat com a euroescèptic. Però és més que tot això. És també l'aglutinador del descontent envers la mena com s'està gestionant la crisi i les polítiques de retallades, i per això se'l titlla de populista. Però també és més que això.

El triomf del moviment de Grillo transcendeix la conjuntura. És en part un crit d'alerta sobre la crisi sistèmica italiana, sobre la incapacitat de la classe política de fer front amb responsabilitat a la situació econòmica, social i política del país que s'allarga des del canvi de règim sense que s'hi vegi final.

D'alguna manera els votants de Grillo fan evident que alguns dels aspectes més foscos que va treure a la llum el procés de "tangentopoli" encara no s'han solucionat. I han passat

**Amb el permís
de Berlusconi,
el gran
trionfador
d'aquests
comicis és
Beppe Grillo**

gairebé vint anys. S'han succeït les reformes institucionals, els sistemes electorals (que, ironies de la vida, havien d'acabar amb la eterna ingovernabilitat italiana), les formacions polítiques, però la distància entre els italians i la seva classe política no ha deixat d'augmentar. És aquesta la benzina que propulsa la caravana de Grillo. Les eleccions de 2013 es poden entendre com un crit d'alerta, que va més enllà de les fronteres d'Itàlia i ressona a tot Europa. I en aquest sentit s'inscriuen en la sèrie d'eleccions europees dels darrers anys.

La democràcia italiana està malalta. En aquestes eleccions n'hem constatat els símptomes i ara cal posar-hi remei. I atenció, no és només Itàlia. És Europa sencera

D'una banda, s'imposa la política show, que va inventar Berlusconi als noranta però que ara pren un tomb nou, s'accelera. Sembla com si els votants no triessin un parlament sinó que mostressin un estat d'ànim, com si les eleccions fossin un moment expiatori i no un procés a través del qual es tria una representació, es conformen majories i es decideix la línia política a seguir. No, les eleccions són pur espectacle, pur reality. La gent hi aboca les penes i les oblida a l'instant. Es vota des del cabreig i no s'espera retorn.

Ningú pot estranyar-se que les coses siguin així. La "solució Monti" de finals de 2011 va representar el trencament de la lògica democràtica, la fractura definitiva del sistema. Els suposats representants dels ciutadans (partits i parlamentaris) van esdevenir figures decoratives mentre la política la decidien els "tècnics", seguint el guió preparat per instàncies sobre les que els italians no tenien el més mínim poder, ni podien demanar-los comptes.

Cal tenir això en compte quan ara es consideren "solucions" davant el cul de sac que representen els resultats electorals. Altre cop es parla de la reforma electoral (l'enèsima) o de la solució "tècnica" en la figura del fins ara ministre d'Infraestructures. Tant l'una com l'altra són pedaços que no solucionen el problema de fons: la democràcia italiana està malalta. En aquestes eleccions n'hem constatat els símptomes i ara cal posar-hi remei. I atenció, no és només Itàlia. És Europa sencera (i això ens inclou a nosaltres).